

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за квітень 2025 року

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ.....	4
1.1. Про умови застосування штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податкових зобов'язань та доведення умислу платника	4
1.2. Про несвоєчасну реєстрацію податкових накладних в умовах воєнного стану	6
1.3. Про врахування доходу за ставкою 2 % при переході на іншу групу єдиного податку після 01 серпня 2023 року та анулювання реєстрації фізичної особи – підприємця як платника єдиного податку.....	9
1.4. Про правомірність підписання наказу про проведення позапланової перевірки, визначення її підстав і меж	12
1.5. Про облік роялті та витрат на рекламні ролики.....	13
1.6. Про дійсність договору позики з нерезидентом та можливість підтвердження реальності господарських операцій поза межами податкової перевірки	15
1.7. Про обрахунок строку виплати заборгованості щодо операцій з експорту продукції	17
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ.....	18
2.1. Про доплату до пенсії в розмірі 2000,00 грн та індексацію пенсії військовослужбовця у зв'язку зі зміною розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.....	18
2.2. Про індексацію пенсії із застосуванням коефіцієнтів збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні за 2018–2020 роки.....	21
2.3. Про надання органу державного нагляду інформації про походження продукції без документів щодо її виробника.....	23
2.4. Про преюдиційність судового рішення щодо анулювання спеціального дозволу на користування надрами	25
2.5. Про обов'язок підприємств-балансоутримувачів вести облік зелених насаджень.....	27
2.6. Про повноваження Національної поліції України при обстеженні об'єктів дозвільної системи	29

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	34
3.1. Про підстави виключення боржника з Єдиного реєстру боржників	34
3.2. Про застосування статті 236 Кодексу законів про працю України в разі скасування судового рішення про поновлення працівника на посаді	35
3.3. Про повноваження Служби безпеки України при прийнятті рішень про заборону в'їзду в Україну іноземцям та особам без громадянства.....	37
3.4. Про правове регулювання виплат для посад патронатної служби на території з підвищеною загрозою у зв'язку з можливими чи дійсними бойовими діями	39
3.5. Про обмеження права компенсації за зруйноване майно для іноземців.....	41
IV. ПРОЦЕС	43
4.1. Про врахування мобілізації як поважної причини для поновлення процесуальних строків	43

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Про умови застосування штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податкових зобов'язань та доведення умислу платника

У разі несвоєчасної сплати податкових зобов'язань платник підлягає відповідальності, зокрема, згідно з пунктами 124.1 та 124.2 статті 124 Податкового кодексу України. Для застосування підвищених штрафів, визначених пунктами 124.2 і 124.3 статті 124 цього Кодексу, потрібно встановити вину платника, що має довести податковий орган. Згідно з пунктом 109.3 статті 109 цього Кодексу умовою притягнення до фінансової відповідальності є встановлення вини особи. Підставою для накладення санкцій згідно з пунктом 124.3 статті 124 цього Кодексу є умисність правопорушення, рішення про притягнення до відповідальності на підставі пункту 124.2 статті 124 цього Кодексу, повторність правопорушення протягом 1095 календарних днів або прострочення сплати грошового зобов'язання на понад 90 календарних днів. Для застосування підвищених штрафів не достатньо загальних припущень або недоведених фактів наявності умислу. Можна вважати, що платник має можливість виконати свій обов'язок у разі подання документів для виконання податкового обов'язку та неотримання рішення податкового органу. Для звільнення від відповідальності не є достатніми аргументи без належних доказів про неможливість виконати податковий обов'язок з огляду на перебування платника на території бойових дій

03 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Параллель-М ЛТД» та Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 14 серпня 2023 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 січня 2024 року у справі № 280/3447/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Параллель-М ЛТД» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами камеральної перевірки суб'єкта господарювання щодо своєчасності сплати узгоджених податкових зобов'язань з ПДВ за уточнюючими розрахунками, поданими у зв'язку з виправленням самотійно виявлених помилок за звітні періоди (лютий, червень та жовтень 2022 року), було встановлено факти

несвоєчасної сплати податкових зобов'язань, що в окремих випадках сягали до 40 календарних днів. Унаслідок порушення строків сплати зобов'язань з податку на додану вартість, податковий орган зробив висновок про порушення платником вимог абзацу п'ятого пункту 50.1 статті 50 та абзацу третього підпункту 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України. На підставі акта камеральної перевірки податковий орган виніс податкове повідомлення-рішення, яким до платника на підставі пункту 124.3 статті 124 Податкового кодексу України було застосовано штраф у розмірі 50 % від суми грошового зобов'язання за ознакою повторності порушення. Платник оскаржив це рішення до суду, покликаючись на відсутність умислу, повторності правопорушення, а також на недотримання вимог до форми податкового повідомлення-рішення.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов, визнавши протиправним і скасувавши податкове повідомлення-рішення в частині застосування штрафних санкцій. Було встановлено, що податкові зобов'язання за лютий 2022 року було сплачено вчасно, що виключає застосування відповідальності. Щодо зобов'язань за червень і жовтень 2022 року суди попередніх інстанцій дійшли висновку про правомірність застосування штрафних санкцій згідно з пунктом 124.1 статті 124 Податкового кодексу України, оскільки податковий орган, зокрема, не довів повторність правопорушення і 1095 днів з моменту такого правопорушення вже минуло. Суди також відхилили доводи платника щодо неможливості виконання податкового обов'язку з огляду на бойові дії, тому що не було надано відповідних доказів.

Верховний Суд залишив касаційні скарги без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Звільнення від податкової відповідальності після 27 травня 2022 року можливе лише в разі наявності рішення податкового органу про неможливість виконання податкового обов'язку, оформленого відповідно до Порядку підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29 липня 2022 року № 225.

Факт несвоєчасної сплати податку на додану вартість є підставою для відповідальності, якщо не доведено відсутність можливості виконання податкового обов'язку. Можна вважати, що платник має можливість виконати свій обов'язок у разі подання документів для виконання податкового обов'язку та неотримання рішення податкового органу. Для звільнення від відповідальності

не є достатніми аргументи без належних доказів про неможливість виконати податковий обов'язок з огляду на перебування платника на території бойових дій.

Податковий орган має довести вину платника та повторність правопорушення, що є обов'язковою умовою для застосування підвищених штрафів згідно з пунктами 124.2 і 124.3 статті 124 Податкового кодексу України. Для застосування санкцій на підставі пункту 124.3 статті 124 цього Кодексу потрібно, щоб попереднє правопорушення було визнано умисним і оформлено відповідно до пункту 124.2 статті 124 цього Кодексу. Загальні припущення про наявність умислу не є належним доказом, як того вимагає пункт 109.1 статті 109 цього Кодексу.

Для притягнення платника до відповідальності на підставі пункту 124.2 статті 124 цього Кодексу за ознакою повторності умисного діяння обов'язково потрібно встановити факт притягнення такого платника до відповідальності на підставі пункту 124.2 статті 124 цього Кодексу протягом останніх 1095 днів (які потрібно відраховувати від дати притягнення до відповідальності, а не від дати вчинення порушення). Протиправним є притягнення платника до відповідальності на підставі пункту 124.3 статті 124 цього Кодексу, якщо до дня прийняття податкового повідомлення-рішення не минуло 1095 днів, але згідно з попереднім податковим повідомленням-рішенням платника не було притягнуто до відповідальності на підставі пункту 124.2 статті 124 цього Кодексу як за умисне правопорушення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2025 року у справі № 280/3447/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126377621>

1.2. Про несвоечасну реєстрацію податкових накладних в умовах воєнного стану

Наявність форс-мажору, підтвердженого загальними обставинами, такими як воєнний стан, не є достатнім фактором для звільнення від відповідальності. Звільнення від санкцій можливе лише за умови підтвердження індивідуальної неможливості виконання податкового обов'язку, а застосування зменшених штрафів від 08 лютого 2023 року не має зворотної сили

03 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Трансальянс» на рішення Київського окружного адміністративного суду рішенням від 16 травня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 07 жовтня 2024 року у справі № 320/27109/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю

«Трансальянс» до Головного управління ДПС у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами камеральної перевірки щодо своєчасності реєстрації податкових накладних було складено акт, яким зафіксовано порушення платником строків реєстрації податкових накладних. На підставі цього акта було винесено податкове повідомлення-рішення про застосування штрафних санкцій на загальну суму понад 1,3 млн грн. Платник оскаржив зазначене рішення до суду, покликаючись на дію обставин непереборної сили (воєнний стан, ракетні обстріли, перебування в зоні бойових дій), у зв'язку з чим з 24 лютого по 27 травня 2022 року реєстрація була фактично неможлива, а згодом виникли технічні труднощі (нестача ліміту ПДВ). Позивач також зазначив, що контрольний орган не врахував обставини форс-мажору; не довів умислу у діях платника; неправильно визначив граничні строки; застосував штрафні санкції згідно з нормами, які не були чинними на момент винесення податкового повідомлення-рішення.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди визнали правомірним податкове повідомлення-рішення про застосування штрафних санкцій за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних, зазначивши, що порушення строків після 15 липня 2022 року призводить до відповідальності згідно з пунктом 120-1.1 статті 120-1 Податкового кодексу України, який імперативно закріплює обов'язок застосовувати чітко визначені штрафні санкції за порушення граничних строків реєстрації накладних, що не залежить від наявності вини чи умислу. Незначна помилка в обчисленні строку (один день) не вплинула на обсяг застосованих санкцій. Суди також зазначили, що зменшені штрафи, установлені Законом № 2876-IX, не застосовують до податкових накладних, строк реєстрації яких закінчився до 08 лютого 2023 року. Сам факт дії воєнного стану не звільняє від виконання податкових обов'язків, тому платник має довести індивідуальну неможливість їх виконання.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду черговий раз висловив усталену правову позицію щодо дії мораторію на податкові перевірки та застосування фінансової відповідальності в умовах воєнного стану. Карантинний мораторій та податкові послаблення у зв'язку з воєнним станом не є взаємозаперечними, але діють у різні періоди та за різних умов. Карантинний

мораторій, визначений пунктом 52-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, діяв з 01 березня 2020 року до завершення карантину (30 червня 2023 року), проте втратив чинність з 27 травня 2022 року у зв'язку з набранням чинності спеціальним регулюванням, запровадженим під час воєнного стану (підпункт 69.2 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX цього Кодексу). З 27 травня 2022 року питання звільнення платників від відповідальності врегульовано пунктами 69.1 і 69.2 цього Кодексу (у редакції Закону № 2260-IX).

До набрання чинності Законом № 2876-IX питання своєчасності реєстрації накладних було визначено положеннями пункту 201.10 статті 201 Податкового кодексу України. Наявність або відсутність вини чи умислу не впливає на застосування штрафних санкцій, закріплених вказаною юридичною нормою, яка має імперативний характер.

Застосування зменшених штрафних санкцій, визначених пунктами 89–90 підрозділу 2 розділу XX Податкового кодексу України, можливе лише з 08 лютого 2023 року. Ці норми не мають зворотної сили й не можуть бути застосовані до порушень, які виникли до цієї дати.

Звільнення від відповідальності можна застосовувати за порушення, допущені в період з 24 лютого 2022 року до 27 травня 2022 року, але лише за умови реєстрації накладних до 15 липня 2022 року.

Відповідальність не застосовують лише за умови підтвердження неможливості виконання податкового обов'язку, що має бути оформлено відповідно до Порядку № 225, затвердженого наказом Мінфіну від 29 липня 2022 року. Абзац чотирнадцятий пункту 69.1 Податкового кодексу України застосовують лише у випадках, коли платник отримав рішення контрольного органу про неможливість виконати обов'язки і після цього відновив можливість їх виконання.

Платники, які не подали відповідного підтвердження, вважаються такими, що мали можливість виконати обов'язок і не звільнені від відповідальності. Форс-мажор загального характеру, підтверджений листом ТПП (факт введення воєнного стану), не є достатнім доказом для звільнення конкретного платника від виконання обов'язку зі сплати податку. Потрібно довести індивідуальну неможливість виконати податковий обов'язок.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2025 року у справі № 320/27109/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126346572>

1.3. Про врахування доходу за ставкою 2 % при переході на іншу групу єдиного податку після 01 серпня 2023 року та анулювання реєстрації фізичної особи – підприємця як платника єдиного податку

Доходи, отримані під час дії спеціального режиму, оподатковані за ставкою 2 % у період воєнного стану, не враховують у процесі визначення граничного обсягу доходу для відповідної групи платників після повернення до звичайного режиму, якщо перехід відбувся до набрання чинності обмеженнями. У разі неоднозначного трактування норм податкового законодавства рішення потрібно ухвалювати на користь платника податків. Камеральна перевірка, яку проводять лише на підставі податкової звітності і яка не дозволяє визначити помісячний обсяг доходу, не може бути правовою підставою для анулювання реєстрації фізичної особи – підприємця як платника єдиного податку

15 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Фізичної особи – підприємця на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2025 року у справі № 320/10615/24 за позовом Фізичної особи – підприємця до Головного управління ДПС у Дніпропетровській області про визнання протиправними і скасування рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Фізична особа – підприємець перебувала на спрощеній системі оподаткування у 2023 році, зокрема: з січня до червня 2023 року включно – на третій групі зі ставкою єдиного податку 2 % без реєстрації платника ПДВ, без провадження господарської діяльності та отримання доходу. З липня до грудня 2023 року включно – перебувала на другій групі зі ставкою 20 % від мінімальної заробітної плати. У лютому 2024 року фізична особа – підприємець подала декларацію платника єдиного податку, в якій задекларувала дохід за 2023 рік у розмірі понад 5,4 млн грн.

За результатами камеральної перевірки податковий орган установив порушення умов перебування на спрощеній системі оподаткування та виніс податкове повідомлення-рішення про донарахування грошового зобов'язання з єдиного податку, а також рішення про анулювання реєстрації як платника єдиного податку з 01 січня 2024 року. На думку податкового органу, у 2023 році підприємець отримала дохід, що перевищує гранично допустимий обсяг доходу для платників єдиного податку другої групи, що стало підставою для нарахування податкових зобов'язань і анулювання реєстрації як платника єдиного податку. Оскільки цей дохід включає період, коли позивачка перебувала на третій групі зі ставкою 2 % (з 26 січня до 01 липня 2023 року), то до неї потрібно застосовувати

нові правила, введені в дію з 01 серпня 2023 року на підставі підпункту 9-1.4.3 пункту 9-1 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України. Тому після скасування ставки 2 % для платників третьої групи, вони автоматично повертаються на попередню групу, на якій перебували до переходу на спрощену систему оподаткування в умовах воєнного стану. Дохід, отриманий під час застосування ставки 2 %, не враховують під час підрахунку загального доходу для цієї групи. Водночас якщо загальний дохід за рік перевищує ліміт для відповідної групи, підприємець втрачає право на спрощену систему оподаткування.

Фізична особа – підприємець стверджувала, що вказані обмеження не можна застосовувати щодо неї, оскільки на момент набрання чинності змінами до Податкового кодексу України (01 серпня 2023 року), які встановили нові обмеження, вона вже перебувала на другій групі платника єдиного податку, не отримувала доходів під час перебування на третій групі та не використовувала особливостей пільгового оподаткування. Підприємець також зазначала, що відсутні правові підстави для анулювання її реєстрації як платника єдиного податку за результатами камеральної перевірки.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням від 17 жовтня 2024 року задовольнив позов та скасував податкове повідомлення-рішення, рішення про анулювання реєстрації платника єдиного податку та зобов'язав відновити реєстрацію позивача як платника єдиного податку з 01 січня 2024 року. Суд першої інстанції дійшов висновку, що відповідно до змін у Податковому кодексі України доходи позивачки за період застосування ставки 2 % не враховують, тому вона не порушила законодавство і не повинна була змінювати систему оподаткування. Суд указав, що рішення про анулювання реєстрації було ухвалено на підставі камеральної перевірки, що є процедурним порушенням.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нову постанову, якою відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції зазначив про помилковість доводів щодо неприменшуваних змін, які набрали чинності з 01 серпня 2023 року, оскільки ці зміни не впливають на вимоги до платників єдиного податку. Суд підтримав правильність проведеної камеральної перевірки, яка виявила порушення податкового законодавства.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення, змінивши рішення суду першої інстанції в мотивувальній частині та залишивши його чинним в іншій частині.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм

на період дії воєнного стану» запровадив тимчасові зміни, що дозволяють фізичним особам – підприємцям першої та другої груп не сплачувати єдиний податок з 01 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану, але не пізніше 01 серпня 2023 року. Платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи – підприємці та юридичні особи), які застосовують спеціальні умови оподаткування в умовах воєнного стану і в яких обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень, отримали право на знижені ставки податку (2 %).

Платники, які до 31 липня 2023 року не відмовилися від особливостей оподаткування, установлених пунктом 9 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, автоматично з 01 серпня 2023 року втратили право на ці особливості та переходять на ту систему оподаткування, на якій перебували до моменту переходу на застосування особливостей, визначених воєнним станом. Для таких платників починають діяти обмеження, установлені цим Кодексом для відповідної групи платників єдиного податку, зокрема щодо обсягу доходу та кількості осіб, які перебувають у трудових відносинах з таким платником. Водночас обсяг доходу, отриманий у період застосування особливостей оподаткування, не враховують, визначаючи обмеження згідно зі статтями 291.4 та 291.5 цього Кодексу для відповідної групи платників єдиного податку.

Після серпня 2023 року законодавець визначив, що у 2023 році суб'єкти господарювання, які втратили право на застосування особливостей оподаткування, мають право повторно перейти на спрощену систему оподаткування. Зміни, регламентовані підпунктом 9-1.4.3 пункту 9-1 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, набрали чинності з 01 серпня 2023 року. Тому до цього часу платники, які застосовували спеціальні правила оподаткування в період до 31 липня 2023 року, повинні застосовувати інші положення податкового законодавства, ураховуючи обмеження обсягу доходу в межах цього періоду. Керуючись пунктом 56.21 статті 56 Податкового кодексу України, підпункт 9-1.4.3 пункту 9-1 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, який набрав чинності лише 01 серпня 2023 року, не може встановлювати обмеження на обсяг доходу для відповідної групи платників єдиного податку в період до 31 липня 2023 року.

Анулювання реєстрації платника єдиного податку за результатами камеральної перевірки є неправомірним, оскільки таку перевірку здійснюють лише на підставі податкової звітності без можливості точного визначення щомісячного обсягу доходу, а отже, не можна достовірно встановити факт порушення граничного обсягу доходу чи інших критеріїв, що є підставою для втрати права на спрощену систему оподаткування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 квітня 2025 року у справі № 160/23272/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126633074>

1.4. Про правомірність підписання наказу про проведення позапланової перевірки, визначення її підстав і меж

Керівник або уповноважена особа контрольного органу має право підписати наказ про проведення документальної позапланової перевірки. Підстави та межі перевірки потрібно визначити в наказі згідно з підпунктом 78.1.12 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України

16 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Волинській області на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 30 вересня 2024 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 30 січня 2025 року у справі № 140/5720/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Імперія азарту» до Головного управління ДПС у Волинській області про визнання протиправним і скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податковий орган провів планову виїзну документальну перевірку платника, за результатами якої склав акт щодо перевірки дотримання законодавства, зокрема укладення трудових договорів, оформлення трудових відносин, нарахування та сплати податків, військового збору та єдиного внеску за відповідний період. У зв'язку з виявленими контрольним органом вищого рівня невідповідностями та неповним з'ясуванням питань під час перевірки, наказом, підписаним в. о. заступника Голови ДПС України, було призначено проведення позапланової виїзної перевірки товариства на підставі підпункту 78.1.12 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України, яку мало здійснити Головне управління ДПС у Волинській області із залученням працівників Головного управління ДПС у Львівській області. Платник не погодився з наказом і відмовився допустити посадових осіб податкового органу до проведення перевірки, а також звернувся з позовом до суду, тому що недостатньо обґрунтовані підстави для проведення позапланової перевірки і порушення форми наказу є порушенням положень Податкового кодексу України та непропорційним втручанням у господарську діяльність.

Волинський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов, визнавши протиправним і скасувавши оскаржуваний наказ. Суди попередніх інстанцій виснували, що цей наказ було видано на підставі наказу контрольного

органу вищого рівня, підписаного особою, яка не мала належних повноважень для такого підписання, що суперечить вимогам Податкового кодексу України.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення і направивши справу на новий розгляд.

ОЦІНКА СУДУ

Керуючись нормами підпункту 75.1.2 статті 75, підпункту 78.1.12 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України, в. о. заступника Голови ДПС України мав законні повноваження підписати наказ про проведення документальної позапланової перевірки, оскільки таке доручення є правомірним для посадових осіб, яким надано відповідні повноваження. Податковий кодекс України встановлює можливість доручити здійснення перевірки територіальними органами ДПС, оскільки таке передання повноважень є частиною наказу, підписаного керівником або уповноваженою особою податкового органу.

Верховний Суд визнав помилковими висновки судів попередніх інстанцій, які стверджували про відсутність відповідного повноваження у в. о. заступника Голови ДПС України. Тому суд касаційної інстанції вказав, що суди попередніх інстанцій не звернули належної уваги на інші підстави позову щодо правомірності проведення перевірки контрольним органом. Потрібно було оцінити відповідні доводи, зокрема щодо визначення підстав та меж перевірки згідно з підпунктом 78.1.12 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 140/5720/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126667520>

1.5. Про облік роялті та витрат на рекламні ролики

Витрати на роялті можна вважати витратами звітного періоду згідно з принципом нарахування, тобто на момент підписання рахунків, а не під час фактичної сплати

17 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у м. Києві на рішення Київського окружного адміністративного суду від 14 серпня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 19 листопада 2024 року у справі № 320/10615/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Спейсикс» до Головного управління ДПС у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами планової виїзної документальної перевірки податковий орган склав акт, у якому дійшов висновку, що платник безпідставно включив до витрат звітного періоду 53 млн грн, витрачені на виготовлення рекламних роликів (які потрібно було обліковувати як нематеріальні активи), а також безпідставно включив до рядка 2180 «Інші операційні витрати» витрати на роялті в розмірі 301,2 млн грн, без фактичної сплати цих коштів. На підставі акта перевірки було винесено податкове повідомлення-рішення про збільшення грошового зобов'язання з податку на прибуток та застосування штрафних санкцій на загальну суму майже 80 млн грн. Платник звернувся до суду з позовом про скасування цього податкового повідомлення-рішення з огляду на його безпідставність та порушення процедури ухвалення.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій виснували, що податковий орган не довів правомірність ухваленого рішення з огляду на встановлену стандартами бухгалтерського обліку можливість віднести витрати на роялті до витрат звітного періоду, а також облік цих витрат як витрат на збут.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Податковий кодекс України визначає роялті як платіж, який отримує правовласник за надання права використання об'єкта інтелектуальної власності, тобто дохід, а не витрати.

Не встановлено порядку обліку витрат у вигляді роялті. Тому правомірним є обліковий підхід платника щодо відображення витрат на роялті у періоді нарахування, незалежно від факту оплати. Запропонований податковим органом підхід, згідно з яким роялті потрібно визнавати у витратах лише після фактичної сплати, не відповідає загальним принципам бухгалтерського обліку і не відповідає положенням чинних нормативних актів.

Витрати на створення рекламних відеороликів можна віднести до складу нематеріальних активів, якщо вони узгоджені з критеріями, визначеними пунктами 6, 8 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року № 242, а також пунктом 35 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, а саме: можливості ідентифікації, контролю з боку суб'єкта господарювання, очікуваним економічним вигодам, достовірній оцінці вартості. Оскільки у справі не доведено відповідності роликів цим критеріям, то витрати на їх виготовлення було правомірно обліковано як витрати на збут.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 квітня 2025 року у справі № 320/10615/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693366>

1.6. Про дійсність договору позики з нерезидентом та можливість підтвердження реальності господарських операцій поза межами податкової перевірки

Відсутність реєстрації договору позики або змін до нього в Національному банку України не є підставою для визнання такого договору недійсним чи безнадійним і не може бути підставою для включення суми боргу до складу оподаткованого доходу. Первинні документи є необхідною, але не виключною умовою підтвердження реальності господарських операцій. Документи, що мають допоміжний характер і не є первинними в значенні пункту 44.6 статті 44 Податкового кодексу України, не призводять до негативних наслідків у разі їх ненадання під час перевірки. Платник податків має право подати такі документи в судовому процесі

17 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Харківській області на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 04 липня 2024 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 05 листопада 2024 року у справі № 520/7077/2020 за позовом Приватного підприємства «Престиж автомоторс» до Головного управління ДПС у Харківській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податковий орган дійшов висновку, що додаткова угода про продовження строку дії договору не була належним чином зареєстрована в Національному банку України, тому відповідну суму заборгованості було включено до складу оподаткованого доходу на підставі підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України. Тому було донараховано податкові зобов'язання і застосовано штрафні санкції, оскільки платник, на думку контрольного органу, занижив зобов'язання з податків на прибуток та додану вартість, а також завищив витрати і податковий кредит. Платник оскаржив повідомлення-рішення, тому що кредиторська заборгованість не є безнадійною, оскільки строк її погашення було продовжено додатковою угодою, що спростовує висновки про вплив строку позовної давності та необґрунтованість включення суми боргу до доходу. Позивач заперечив висновки про нереальність господарських операцій, надавши належним чином оформлені первинні документи.

Суди неодноразово розглядали відповідну справу.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов, оскільки вимога щодо реєстрації договору позики або змін до нього з нерезидентом встановлена лише підзаконним актом і не визначена законом. Отож невиконання цієї вимоги не впливає на чинність договору та продовження строку його дії. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про реальність господарських операцій з надання інформаційно-консультаційних послуг на підставі наданих звітів і первинних документів, які підтверджують зв'язок таких операцій з діяльністю позивача.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Договір позики з нерезидентом є дійсним за відсутності рішення суду про його недійсність та якщо це не порушує вимог закону. Відсутність реєстрації договору позики або змін до нього у Національному банку України не впливає на чинність договору, оскільки така вимога встановлена лише підзаконним актом, а не законом. Така реєстрація є заходом валютного контролю, а не державною реєстрацією правочину в розумінні статті 210 Цивільного кодексу України. Тому державна реєстрація правочинів є обов'язковою лише у випадках, прямо визначених законом. Правочин не втрачає чинності в разі відсутності вимоги, встановленої лише підзаконним актом.

Пункт 44.6 статті 44 Податкового кодексу України підлягає застосуванню лише до первинних документів, які прямо підтверджують показники бухгалтерського та податкового обліку. Документи допоміжного характеру, зокрема бронювання, відрядження, листування, не є первинними в розумінні цієї норми, а їх ненадання не може бути підставою для включення суми боргу до складу оподаткованого доходу.

Належне оформлення первинних документів є необхідною, але не єдиною умовою підтвердження реальності господарських операцій. Доказами можуть бути також звіти, листування, результати виконаних послуг тощо.

Платник податків має право підтверджувати свою позицію не лише під час перевірки, а й у судовому процесі, зокрема надаючи документи, які не було подано раніше, якщо це не суперечить Податковому кодексу України та принципам змагальності й офіційного з'ясування обставин справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 квітня 2025 року у справі № 520/7077/2020 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693359>.

1.7. Про обрахунок строку виплати заборгованості щодо операцій з експорту продукції

Керуючись статтею 13 Закону України «Про валюту та валютні операції», під час валютного нагляду строк зарахування заборгованості щодо операцій з експорту обчислюють саме з дня митного оформлення продукції, яку експортують

30 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Агро-Юг В» на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 30 вересня 2024 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 19 грудня 2024 року у справі № 380/10067/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Агро-Юг В» до Головного управління ДПС у Львівській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На переконання контрольного органу, платник порушив вимоги частин першої та другої статті 13 Закону України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII «Про валюту та валютні операції» (далі – Закон № 2473-VIII) з урахуванням пункту 14-2 Постанови Правління Національного Банку України від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Платник наполягав на безпідставності нарахування пені, зокрема, з огляду на неправильне трактування контрольним органом частини другої статті 13 Закону № 2473-VIII.

Львівський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що строк виплати заборгованості потрібно обчислювати з дня митного оформлення продукції, яку експортують, а не з наступного дня, як стверджував представник позивача з покликанням на норми Цивільного кодексу України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Валютні операції, зокрема з експорту товарів, за своєю суттю мають змішаний характер, оскільки включають як приватноправові елементи (договірні відносини між сторонами контракту), так і публічно-правові аспекти, пов'язані з валютним контролем і регулюванням з боку держави. Відповідно до принципу правової визначеності та ієрархії нормативно-правових актів, спірні правовідносини щодо валютних операцій, валютного регулювання та нагляду врегульовано спеціальними нормами Закону № 2473-VIII, які мають пріоритет у застосуванні над загальними законодавчими нормами, що узгоджено з принципом «*lex specialis derogat legi generali*» (спеціальний

закон має перевагу над загальним). Отож статтю 253 Цивільного кодексу України не можна застосовувати для додаткового тлумачення або зміни спеціальних правил, установлених цим Законом для публічно-правових валютних відносин. Норми Закону № 2473-VIII у цих правовідносинах мають імперативний характер і не допускають довільного чи розширеного тлумачення шляхом звернення до загальних положень цивільного законодавства, щоб визначати початок обрахунку строку з наступного дня після відповідної події.

Для цілей врегулювання правовідносин у сфері валютного нагляду законодавець у статті 13 Закону № 2473-VIII визначив конкретний строк зарахування заборгованості щодо операцій з експорту, який обчислюють саме з дня митного оформлення продукції, яку експортують. Юридичний зміст зазначеної норми означає, що з моменту митного оформлення товару саме з метою забезпечення валютного законодавства у резидента (експортера) виникає правова вимога до нерезидента (покупця) щодо виконання зобов'язання з оплати поставленої продукції. Отже, із цього моменту виникає валютна заборгованість, що підлягає контролю уповноваженими органами до моменту її фактичного погашення. Закон № 2473-VIII не закріплює можливості обчислити строк із будь-якої іншої дати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 квітня 2025 року у справі № 380/10067/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127031084>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про доплату до пенсії в розмірі 2000,00 грн та індексацію пенсії військовослужбовця у зв'язку зі зміною розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб

Перерахунок пенсії військовослужбовця на підставі рішення суду з урахуванням розмірів посадового окладу та окладу за спеціальним званням, визначених шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом України про Державний бюджет на 1 січня 2021 року, 1 січня 2022 року, 1 січня 2023 року, на відповідний тарифний коефіцієнт згідно з додатками 1, 12, 13, 14 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», є таким перерахунком пенсії з підвищенням, який відповідно до абзацу третього пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 року № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» та постанов Кабінету Міністрів України

від 16 лютого 2022 року № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році», від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» є правомірною підставою для невиконання доплати до пенсії в розмірі 2000,00 грн та індексації за 2022, 2023 роки

16 грудня 2024 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду ухвалив зразкове рішення у справі № 400/6254/24, яке Велика Палата Верховного Суду постановою від 13 березня 2025 року залишила без змін і яке набрало законної сили. Цим рішенням Верховний Суд залишив без задоволення позов особи до Головного управління Пенсійного фонду України в Миколаївській області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У справі вирішувався спір щодо правильності обчислення та виплати пенсії пенсіонеру - колишньому військовослужбовцю, якому пенсійний орган на підставі рішення суду здійснив перерахунок та виплату пенсії з урахуванням прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня календарного року, та припинив виплату доплати до пенсії 2000,00 грн та індексації за 2022, 2023 роки.

ОЦІНКА СУДУ

Зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом України про Державний бюджет на певний рік, має наслідком зміну розміру грошового забезпечення військовослужбовців (посадового окладу) на 1 січня календарного року та є підставою для перерахунку пенсії колишнім військовослужбовцям відповідно до статей 43, 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі - Закон № 2262-XII). Такий перерахунок пенсії виник на підставі, встановленій нормативно-правовим актом.

Щодо правомірності / неправомірності припинення доплати до пенсії згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 року № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» (далі – Постанова № 713), то КАС ВС зазначив, що припинення або зміну розміру щомісячної доплати до пенсії в сумі 2000,00 грн положення цієї постанови пов'язують з переглядом (перерахунком) пенсії, при цьому не вказуючи правову та фактичну підставу такого перегляду, але вказують на мету виплати такої доплати (поетапне зменшення диспропорцій в розмірах пенсій) та підстави припинення її виплати (збільшення пенсії більше ніж на 2000,00 грн). Тому перерахунок пенсії у зв'язку із зростанням прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом України про Державний бюджет на певний рік, що мало наслідком зміну розміру грошового забезпечення військовослужбовців (посадового окладу), є тим підвищенням, з яким абзац третій пункту 1 Постанови № 713 пов'язує припинення або зміну

(зменшення) розміру щомісячної доплати, передбаченої цим нормативно-правовим актом.

Оскільки перерахунок пенсії позивача проведений саме у зв'язку зі зростанням прожиткового мінімуму для працездатних осіб (незалежно від того, на виконання рішення суду чи на підставі безпосередньо поданої уповноваженим органом довідки до пенсійного органу), тому відсутні підстави для виплати йому щомісячної доплати в сумі 2000 гривень, передбаченої Постановою № 713, адже пенсія при її перерахунку збільшилася за рахунок зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб на відповідний рік.

Щодо правомірності / неправомірності припинення виплати індексації в розмірі, передбаченому постановами Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році» (далі – Постанова № 118), від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» (далі – Постанова № 168), то КАС ВС, врахувавши імперативні положення абзацу третього пункту 2 Постанови № 168 про те, що підвищення на коефіцієнт збільшення, установлений пунктом 1 цієї постанови, застосовується також у разі перерахунку пенсії відповідно до Закону № 2262-XII, крім перерахунків у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим законом, дійшов висновку, що перерахунок пенсії у зв'язку із зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом України про Державний бюджет на певний рік, що мало наслідком зміну розміру грошового забезпечення військовослужбовців (посадового окладу), є підставою для припинення виплати індексації. Отже, оскільки пенсія позивача на виконання рішення суду перераховувалася з підвищеного розміру грошового забезпечення станом на 1 січня 2021 року, 1 січня 2022 року, 1 січня 2023 року, то підстави для її індексації в силу приписів постанов № 118 та № 168 відсутні.

Таким чином, перерахунок пенсії у зв'язку зі зростанням прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом України про Державний бюджет на певний рік, що мало наслідком зміну розміру грошового забезпечення військовослужбовців (посадового окладу), є підставою для припинення виплати щомісячної доплати в сумі 2000 грн, передбаченої Постановою № 713, та індексації в розмірі, передбаченому постановами № 118 та № 168.

Велика Палата Верховного Суду погодилася з такими висновками та залишила рішення КАС ВС без змін, а апеляційну скаргу - без задоволення.

Детальніше з текстом рішення Верховного Суду від 16 грудня 2024 року у справі № 400/6254/24 (провадження № Пз/990/11/24) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123793985>

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2025 року у справі № 400/6254/24 (провадження № 11-63ai25) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126486062>

2.2. Про індексацію пенсії із застосуванням коефіцієнтів збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні за 2018–2020 роки

При проведенні перерахунку пенсій, призначених у 2020 - 2023 роках згідно з Законом України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», у зв'язку з щорічною індексацією, збільшенню підлягає показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії, як це передбачено частиною другою статті 42 цього закону

16 квітня 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 06 листопада 2024 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 13 січня 2025 року у справі № 200/5836/24 за її ж позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Донецькій області про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який з 22 грудня 2020 року отримує пенсію за віком відповідно до Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), вказав, що при розрахунку його пенсії застосовано показник середньої заробітної плати (доходу) по Україні за 2018–2020 роки в розмірі 9118,81 грн. Він звернувся до відповідача із заявою щодо здійснення індексації пенсії шляхом збільшення показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески та який враховується для обчислення пенсії (за 2018 – 2020 роки), на коефіцієнти збільшення: 1,14 (з 01 березня 2022 року), 1,197 (з 01 березня 2023 року), 1,0796 (з 01 березня 2024 року). ГУ ПФУ відмовило у проведенні такої індексації у зв'язку з тим, що показник середньої заробітної плати, який було застосовано при призначенні пенсії, є вищим за показник середньої заробітної плати (доходу) з урахуванням коефіцієнтів підвищення, передбачених постановами уряду за 2019–2023 роки. На думку позивача, такі дії є протиправними та суперечать вимогам пенсійного законодавства.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди дійшли висновку, що підстави для індексації такої пенсії за формулою,

визначеною частиною другою статті 42 Закону № 1058-IV (з урахуванням коефіцієнтів), відсутні. Натомість для досягнення мети індексації встановлено щомісячні доплати.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував і прийняв нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Ключовим у цій справі було питання про наявність підстав для проведення індексації пенсії з урахуванням коефіцієнтів, встановлених постановами Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 16 лютого 2022 року № 118 «Про індексацію пенсій та заходи підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році» (далі - Постанова № 118), від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» (далі - Постанова № 168), від 25 лютого 2024 року № 185 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2024 році» (далі - Постанова № 185), у разі якщо показник середньої заробітної плати, який було застосовано при призначенні пенсії, є вищим за показник середньої заробітної плати (доходу) з урахуванням коефіцієнтів підвищення, передбачених постановами Уряду за 2019– 2023 роки.

Верховний Суд звернув увагу, що положення Порядку проведення перерахунку пенсій відповідно до частини другої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою КМУ від 20 лютого 2019 року № 124 (далі - Порядок № 124), не узгоджені з приписами частини другої статті 42 Закону № 1058-IV, оскільки по-різному визначають показник, який збільшується на відповідні коефіцієнти: показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії (за приписами Закону № 1058-IV); показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховується для обчислення пенсії, станом на 01 жовтня 2017 року (за приписами Порядку № 124).

Колегія суддів зауважила, що абзац перший в сукупності з абзацом другим пункту 5 Порядку № 124, повинні застосовуватися у відповідності з частиною другою статті 42 Закону № 1058-IV, тобто під час проведення індексації повинен застосовуватися показник середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховувався для обчислення пенсії під час її призначення.

Порядок № 124 підлягає застосуванню виключно в частині, яка не суперечить положенням Закону № 1058-IV. Застосуванню також підлягають відповідні постанови КМУ від 22 лютого 2021 року № 127 «Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 році», № 118, № 168.

З огляду на визначення загальних засад пріоритетності законів над підзаконними актами судова палата дійшла висновку, що застосування при проведенні індексації

пенсій, починаючи з 2020 року, відповідно до частини другої статті 42 Закону № 1058-IV положень пункту 5 Порядку № 124, є протиправним.

Верховний Суд констатував, що пенсійний орган, здійснюючи перерахунок пенсії позивачу на підставі частини другої статті 42 Закону № 1058-IV, встановивши йому щомісячну доплату до пенсії в розмірі 135 грн, 100 грн, 100 грн відповідно у 2022–2024 роках, замість застосування коефіцієнтів збільшення 1,14, 1,197, 1,0796 відповідно до показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, який безпосередньо враховувався для обчислення пенсії позивача, діяв не у відповідності до вимог чинного законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 200/5836/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126667395>

2.3. Про надання органу державного нагляду інформації про походження продукції без документів щодо її виробника

Факт надання розповсюджувачем продукції під час перевірки її характеристик інформації про походження цієї продукції, без надання органу державного нагляду інформації про відсутність документації, що дозволяє ідентифікувати виробника або постачальника, не може сам по собі вважатися створенням перешкод для проведення перевірки

03 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 05 липня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 17 грудня 2024 року у справі № 580/4355/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Центр інструментів» до Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці про визнання протиправною та скасування постанови про накладення штрафу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки Центральним міжрегіональним управлінням Державної служби з питань праці характеристик продукції за місцем здійснення позивачем господарської діяльності встановлено відсутність декларацій про відповідність технічному регламенту безпеки машин на окремі види продукції та видано письмову вимогу про надання цих документів. У зв'язку з відсутністю наданих документів відповідачем прийнято рішення про вжиття обмежувальних заходів щодо продукції позивача та винесено постанову про накладення штрафу. Позивач стверджував, що є лише розповсюджувачем продукції та не може самостійно усунути формальні невідповідності, проте вжив заходів для їх усунення.

Повідомлення про виконання обмежувальних заходів і документи були надані контролюючому органу. а постанова про штраф була винесена передчасно, оскільки строк для усунення порушень ще не сплив, а його дії свідчили про співпрацю, а не про перешкоджання перевірці.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що доказів свідомих та цілеспрямованих дій позивача, з метою створення перешкод для проведення перевірки відповідач не надав, тому до позивача неправомірно застосовано штрафні санкції за створення перешкод у проведенні перевірки. Позивач надав, а відповідач мав у своєму розпорядженні інформацію про особу, яка ввела продукцію в обіг та мав змогу встановити виробника продукції на якого покладено обов'язок дотримання пункту 7 Технічного регламенту безпеки машин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 62, тому на позивача не може бути покладено відповідальність за недотримання вимог надання документів, створення яких покладено на іншого суб'єкта господарювання.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відсутність декларації про відповідність технічним регламентам та сертифікатів відповідності на продукцію є порушенням пункту 7 Технічного регламенту безпеки машин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 62, однак відповідальність за таке порушення покладається на виробника продукції.

Згідно частини сьомої статті 8 Закону України від 02 грудня 2010 року № 2736-VI «Про загальну безпечність нехарчової продукції» у разі, якщо виробник продукції не може бути ідентифікований органом ринкового нагляду, для цілей цього Закону особою, що ввела таку продукцію в обіг, вважається кожен суб'єкт господарювання в ланцюгу постачання відповідної продукції, який протягом строку проведення перевірки не надав документацію, що дає змогу встановити найменування та місцезнаходження виробника або особи, яка поставила суб'єкту господарювання цю продукцію.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до додатків акту перевірки характеристик продукції відповідач встановив ланцюг постачання продукції, тобто суб'єктів господарювання, які поставили продукцію позивачу.

Позивач в ланцюгу постачання відповідної продукції не вважається виробником або особою, яка ввела продукцію в обіг, оскільки надав інформацію перевіряючим щодо походження цієї продукції, тобто виконав вимоги закону, і притягнення його до відповідальності є необґрунтованим.

Факт того, що розповсюджувач продукції під час перевірки характеристик продукції надав інформацію щодо походження цієї продукції, однак не проінформував

орган державного нагляду про фактичну відсутність у нього запитуваних вимогою документів не може бути достатньою причиною вважати, що позивач створив перешкоди для перевіряючих осіб органу контролю для проведення перевірки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2025 року у справі № 580/4355/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126346567>

2.4. Про преюдиційність судового рішення щодо анулювання спеціального дозволу на користування надрами

Скасування в судовому порядку припису, винесеного Державною службою геології та надр України, виключає можливість вважати його належною та достатньою підставою для прийняття рішення про припинення права на користування надрами

08 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної служби геології та надр України на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 30 квітня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 18 листопада 2024 року у справі № 802/52/18-а за позовом Державної служби геології та надр України до Приватного підприємства «Будтранс сервіс-М» про анулювання спеціального дозволу на користування надрами.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що ПП «Будтранс сервіс-М» не усунуло вимоги припису про надання копії документів щодо дотримання вимог законодавства у сфері видобування корисних копалин та матеріалів, а тому наказом Держгеонадр України зупинено дію спеціального дозволу на користування надрами та встановили відповідачу термін для усунення порушень. Центральним міжрегіональним відділом направлено на адресу Держгеонадр України подання про анулювання ПП «Будтранс сервіс-М» спеціального дозволу на користування надрами станом, оскільки відповідачем на виконання припису надано матеріали, після опрацювання яких встановлено, що порушення вимог законодавства у сфері надрокористування усунуто не у повному обсязі.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про відсутність правових підстав для припинення в судовому порядку права користування надрами шляхом анулювання спеціального дозволу на користування надрами, виданого підприємству. Суди врахували, що у справі № 826/8130/16 прийнято рішення про протиправність наказу Державної служби геології та надр України в частині встановлення 30-денного терміну для усунення порушень законодавства про надра

для приватного підприємства «Будтранс Сервіс-М» та наявність правових підстав щодо його скасування. З огляду на це відповідачем не допущено порушень, які можуть бути визнані як підстави для анулювання спеціального дозволу на користування надрами.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Обставини, встановлені судовими рішеннями у справах № 826/8130/16 та № 826/20026/16, які набрали законної сили, мають преюдиційне значення для розгляду цієї справи, оскільки сторони є тотожними, а обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги, уже були встановлені зазначеними судовими рішеннями та не підлягають повторному доказуванню. При цьому, з наведених у касаційній скарзі доводів не вбачається спростування позивачем зазначених обставин, а також не наведено жодних правових підстав, які б свідчили про неможливість врахування вказаних судових рішень як таких, що мають преюдиційне значення для розгляду цієї справи.

Скасування припису в судовому порядку виключає можливість вважати його належною та достатньою підставою для прийняття рішення про припинення права на користування надрами.

Державна служба геології та надр України не має права ігнорувати правові наслідки судового рішення, яким визнано протиправним та скасовано припис, винесений за результатами проведеної перевірки. Посилання на порушення, зафіксовані у такому приписі, як на підставу для анулювання спеціального дозволу не узгоджується з принципом правової визначеності та суперечить вимогам частини другої статті 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України.

Твердження Держгеонадр щодо можливості анулювання спеціального дозволу з підстав, які визнані протиправними та скасовані в судовому порядку, не відповідає вимогам чинного законодавства, суперечить принципу правової визначеності та нівелює судові гарантії захисту прав суб'єкта господарювання. Анулювання спеціального дозволу на користування надрами є правовим механізмом, що має винятковий характер і допускається лише за наявності чітко визначених та належно підтверджених підстав, оскільки безпосередньо впливає на права та законні інтереси надрокористувача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 квітня 2025 року у справі № 802/52/18-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126453711>

2.5. Про обов'язок підприємств-балансоутримувачів вести облік зелених насаджень

Балансоутримувачі зобов'язані вести облік зелених насаджень на закріплених територіях. Це означає, що в разі значної втрати чи пошкодження зелених насаджень, наприклад, внаслідок шкоди, завданої третіми особами, у балансоутримувача виникає обов'язок із проведення позапланового обліку для фіксації стану зелених насаджень. Такий облік спрямований на виявлення фактичних пошкоджень (втрат) та підготовки відповідних матеріалів, які можуть бути використанні як докази при визначенні розміру завданої шкоди та встановленні вини у діях відповідних юридичних чи фізичних осіб, які призвели до таких наслідків.

Відсутність у підприємства відповідних ресурсів, належної технічної бази, кваліфікованих фахівців та дозволів, які необхідні для проведення власними силами інвентаризації об'єкта загального користування (зеленої зони), а також фінансування на залучення виконавця робіт з інвентаризації, не можуть впливати на дотримання встановленого законодавством порядку організації благоустрою населеного пункту, здійснення контролю за станом останнього і, як наслідок, не є поважною підставою для невиконання відповідного обов'язку балансоутримувачем

11 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Комунального підприємства «Парк культури та відпочинку «Придніпровський» Дніпровської міської ради на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 18 червня 2024 року у справі № 160/19500/23 за позовом Громадської організації «Молодіжна організація «Молоді ліберали» до Комунального підприємства «Парк культури та відпочинку «Придніпровський» Дніпровської міської ради, треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: Дніпровська міська рада, Департамент парків та рекреації Дніпровської міської ради, про визнання протиправною бездіяльності щодо непроведення позапланового обліку зелених насаджень (інвентаризації та паспортизації) території об'єкту загального користування (зеленої зони).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Місцеві мешканці м. Дніпра зафіксували незаконну вирубку дерев, в тому числі вільхи чорної, яка занесена до Червоної книги Дніпропетровської області, в зеленій зоні загального користування. У травні 2023 року члени Громадської організації, які безпосередньо проживають у житловому масиві «Придніпровський» м. Дніпро, звернулися до позивача із проханням посприяти у вирішенні питання недопущення в подальшому вирубки дерев та проведення інвентаризації та паспортизації такої

зеленої зони. Однак, на це звернення Комунальне підприємство «Парк культури та відпочинку «Придніпровський» відмовило у проведенні позапланового обліку зелених насаджень (інвентаризації та паспортизації) території об'єкту загального користування (зеленої зони), що, як наслідок, призвело до порушення охоронюваного законом інтересу членів організації у сфері гарантування охорони навколишнього природного середовища. Громадська організація, вважаючи бездіяльність підприємства протиправною, звернулася до суду з позовом.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що позивачем не надано належних доказів на підтвердження незаконної вирубки дерев, що є підставою для позапланового обліку зелених насаджень, а відповідні доводи позивача про допущення підприємством протиправної бездіяльності ґрунтуються виключно на інформації щодо порушеного кримінального провадження за ознаками злочину, передбаченого частиною першою статті 246 Кримінального кодексу України, у той час як преюдиційне значення для суду має лише обвинувальний вирок у кримінальній справі. Суд вказав на недоведення обставин незаконної вирубки дерев й, відповідно, наявності у відповідача обов'язку по вчиненню дій з проведення позапланового їх обліку.

Апеляційний адміністративний суд скасував рішення окружного адміністративного суду та прийняв нове рішення, яким задовольнив позовні вимоги. Суд мотивував своє рішення тим, що підприємству як балансоутримувачу органом місцевого самоврядування делеговано виконання владно-розпорядчих функцій у сфері благоустрою, тому у відповідності до пункту 14.1.10 Правил утримання зелених насаджень в населених пунктах України, затверджених наказом Міністерства будівництва, архітектури, житлово-комунального господарства України від 10 квітня 2006 року № 105 останнє було зобов'язано провести позаплановий облік зелених насаджень у зв'язку із масштабним знищенням цінних рідкісних видів дерев, а наявності поважних причин невиконання покладених на нього законодавством обов'язків у ході розгляду справи не встановлено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Технічна інвентаризація та паспортизація об'єктів благоустрою (зелених насаджень) населених пунктів спрямована на упорядкування об'єктів благоустрою, а отже належить до заходів з благоустрою населених пунктів, передбачених Законом України від 6 вересня 2005 року № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів». Балансоутримувачі зобов'язані вести облік зелених насаджень на закріплених територіях. Це означає, що в разі значної втрати чи пошкодження зелених насаджень, наприклад, внаслідок шкоди, завданої третіми особами,

у балансоутримувача виникає обов'язок із проведення позапланового обліку для фіксації стану зелених насаджень. Такий облік спрямований на виявлення фактичних пошкоджень (втрат) та підготовки відповідних матеріалів, які можуть бути використанні як докази при визначенні розміру завданої шкоди та встановленні вини у діях відповідних юридичних чи фізичних осіб, які призвели до таких наслідків.

Органом місцевого самоврядування відповідачу, як балансоутримувачу, делеговано виконання владно-розпорядчих функцій у сфері благоустрою, зокрема на нього покладено обов'язок по огляду та проведенню інвентаризації і паспортизації об'єктів благоустрою, у тому числі зелених насаджень території об'єкту загального користування (зеленої зони) в м. Дніпро, яку передано на баланс підприємства. Однак, позапланова інвентаризація та паспортизація об'єкта благоустрою (зеленої зони) у вказаному районі відповідачем так і не була проведена.

Відсутність у підприємства відповідних ресурсів, належної технічної бази, кваліфікованих фахівців та дозволів, які необхідні для проведення власними силами інвентаризації об'єкта загального користування (зеленої зони), а також фінансування на залучення виконавця робіт з інвентаризації, не можуть впливати на дотримання встановленого законодавством порядку організації благоустрою населеного пункту, здійснення контролю за станом останнього і, як наслідок, не є поважною підставою для невиконання відповідного обов'язку балансоутримувачем.

Відповідачем не доведено виконання покладених на нього законодавством обов'язків по вчиненню всіх заходів (дій) із організації благоустрою і належному здійсненню контролю за його станом, у тому числі по охороні зелених насаджень, веденню їх позапланового обліку для фіксації стану зелених насаджень, спрямованого на виявлення фактичних пошкоджень (втрат), й, як наслідок, законних підстав для зволікання із цим, чим допущено протиправну бездіяльність.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 квітня 2025 року у справі № 160/19500/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126550743>

2.6. Про повноваження Національної поліції України при обстеженні об'єктів дозвільної системи

Обстеження об'єктів дозвільної системи службовцями органу Національної поліції України має на меті забезпечення громадської безпеки та дотримання правил дозвільної системи, а не контроль за господарською діяльністю як такою. Такі заходи не підпадають під загальні правила Закону України від 05 квітня 2007 року

№ 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», що визначають порядок (строк) планування перевірок чи підстави для їх проведення

16 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи-підприємця на рішення Київського окружного адміністративного суду у складі судді від 02 липня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 19 листопада 2024 року у справі № 320/8487/24 за позовом фізичної особи-підприємця до Міністерства внутрішніх справ України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: Національна поліція України, про визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта в окремій його частині.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Національною поліцією проведено обстеження магазину зброї, що належить позивачу, та складено акт перевірки об'єкта дозвільної системи про недоліки в зберіганні у магазині зброї та наданні доступу до кімнати зберігання зброї сторонній особі без укладення трудового договору. За результатами обстеження магазину інспектор опечатав і закрит приміщення магазину до усунення недоліків. Позивач вказував, Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622 (далі - Інструкція № 622) не може встановлювати підстави для перевірок, опечатування об'єктів, зупинення діяльності магазину без рішення суду. Також вказував, що положення Інструкції № 622 суперечать нормам інших законів, зокрема Закону України від 02 липня 2015 року № 580-VIII «Про національну поліцію» (далі – Закон № 580-VIII).

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що Закон України від 05 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі – Закон № 877-V) не поширюється на дозвільну систему, оскільки поводження зі зброєю регулюється Законом № 580-VIII та Інструкцією № 622 як підзаконними актами, що пов'язано з відповідальністю держави у сфері дозвільної системи, а не здійсненням нею контрольних, наглядових функцій у сфері господарської діяльності. Скасування

положень Інструкції № 622 за відсутності альтернативного правового регулювання призведе до втрати державного контролю над поводженням зі зброєю, що становить суспільну небезпеку.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон № 877-V визначає заходи державного нагляду (контролю) як планові та позапланові перевірки, ревізії, огляди, обстеження тощо (абзац третій статті 1), але лише ті, що здійснюються у сфері господарської діяльності уповноваженими органами в межах цього закону. Контроль за обігом зброї чи діяльністю магазинів зброї прямо не згадується у переліку сфер, до яких дія Закону № 877-V не застосовується, а частина четверта статті 4 Закону № 877-V вимагає, щоб підстави для заходів державного нагляду (контролю) були визначені законом, який уповноважує конкретний орган.

Закон № 877-V не уповноважує Національну поліцію на здійснення такого нагляду і не визначає підстав для її дій у сфері дозвільної системи.

Повноваження Національної поліції у сфері дозвільної системи регулюються Законом № 580-VIII, а перевірка магазинів зброї чи інших об'єктів дозвільної системи може стосуватися не лише суб'єктів господарювання, а й фізичних осіб, які не є суб'єктами господарської діяльності.

Обстеження об'єктів дозвільної системи службовцями органу Національної поліції має на меті забезпечення громадської безпеки та дотримання правил дозвільної системи, а не контроль за господарською діяльністю як такою. Такі заходи не підпадають під загальні правила Закону № 877-V, що визначають порядок (строк) планування перевірок чи підстави для їх проведення.

Дія Закону № 877-V не охоплює дозвільну систему, а діяльність службових осіб Національної поліції не пов'язана з виконанням ними функцій контролю чи нагляду за господарською діяльністю. Тобто, обстеження об'єктів дозвільної системи службовцями Національної поліції не є заходами контролю за господарською діяльністю, а твердження позивача про невідповідність Інструкції № 622 вимогам Закону № 877-V як акту вищої юридичної сили є необґрунтованим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 320/8487/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126667471>

2.7. Про протиправність відмови органу Пенсійного фонду України у розрахунку пенсії державного службовця в разі неподання заявником довідки про заробітну плату за останнім місцем роботи на державній службі

Неподання заявником безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України для призначення пенсії на підставі статті 37 Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» довідки (довідок) про заробітну плату працюючого державного службовця відповідної посади та відповідного рангу за останнім місцем роботи пенсіонера на державній службі, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, не зумовлює настання для нього негативного наслідку у вигляді відмови у перерахунку його пенсії з урахуванням вказаних документів, оскільки пенсійний орган не позбавлений можливості вчинити активні дії щодо отримання від компетентного органу додаткових документів або повідомити заявника про необхідність їх надання з метою належного захисту його прав на пенсійне забезпечення

23 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 23 листопада 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2024 року у справі № 380/16112/23 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області, Головного управління Пенсійного фонду України в Запорізькій області про визнання протиправним та скасування рішення про відмову в перерахунку пенсії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач з 2021 року отримує пенсію за віком відповідно до Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV). У серпні 2022 року позивач подав заяву про перехід на пенсію за віком згідно із Законом України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» (далі – Закон 3723-XII), додавши відповідні довідки про заробітну плату. Відповідач відмовив позивачу, що стало підставою для звернення до суду. Судовим рішенням у справі № 380/13675/22, зобов'язано орган Пенсійного фонду України перевести позивача на пенсію відповідно до Закону № 3723-XII з урахуванням його стажу державної служби. Відповідач повідомив позивач про виконання рішення, проте пенсія призначена у розмірі 2027 грн без урахування наданих раніше довідок. Позивач за останнім місцем роботи отримав нові довідки, однак одна з них стала підставою для нової відмови ПФУ у переведенні на пенсію за віком відповідно до Закону № 3723-XII через її невідповідність вимогам законодавства (довідка видана не на дату звернення за призначенням пенсії, а станом на травень 2023 року). Позивач оскаржив це рішення в судовому порядку.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено. Суди попередніх інстанцій, виходили з відсутності підстав для перерахунку пенсії позивача, призначеної відповідно до Закону № 3723-XII, з урахуванням довідок про складові заробітної плати для призначення пенсії державного службовця, оскільки чинним законодавством не врегульовано ані права особи на такий перерахунок, ані порядок і умови здійснення такого перерахунку пенсії.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Підставою для вчинення дій, спрямованих на переведення з пенсії за віком відповідно до Закону № 1058-IV на пенсію за віком відповідно до статті 37 Закону № 3723-XII, в контексті спірних правовідносин, є набутий позивачем стаж державної служби, що підтверджується судовим рішенням, та факт звернення позивача із відповідною заявою, поданою безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України та доданими до неї документами.

При цьому, основним документом, який необхідний для призначення пенсії за віком відповідно до статті 37 Закону № 3723-XII (при переведенні), ініційованого за заявою пенсіонера, є довідка (довідки) про заробітну плату працюючого державного службовця відповідної посади та відповідного рангу за останнім місцем роботи пенсіонера на державній службі, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Неподання заявником безпосередньо до територіального органу Пенсійного фонду України для призначення пенсії на підставі статті 37 Закону № 3723-XII довідки (довідок) про заробітну плату працюючого державного службовця відповідної посади та відповідного рангу за останнім місцем роботи пенсіонера на державній службі, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, не зумовлює настання для нього негативного наслідку у вигляді відмови у перерахунку його пенсії з урахуванням вказаних документів, оскільки пенсійний орган не позбавлений можливості вчинити активні дії щодо отримання від компетентного органу додаткових документів або повідомити заявника про необхідність їх надання з метою належного захисту його прав на пенсійне забезпечення.

Суди першої та апеляційної інстанцій помилково вважали, що позивач звернувся до відповідача за перерахунком раніше призначеної пенсії, а не обрахунком вперше призначеної на підставі статті 37 Закону № 3723-XII пенсії

за віком. Відмова у здійсненні позивачу розрахунку його пенсії із врахуванням неналежно оформленої довідки, яка видана не на дату звернення, а станом на травень 2023 року, без обґрунтування неврахування інших поданих позивачем довідок, та без повідомлення його про те, які документи необхідно подати додатково, не відповідає критеріям, визначеним у статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України, у зв'язку із чим вона є протиправною та підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 квітня 2025 року у справі № 380/16112/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126854485>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про підстави виключення боржника з Єдиного реєстру боржників

Повернення виконавчого документа стягувачу у зв'язку з відсутністю у боржника майна, на яке може бути звернено стягнення, не є підставою для виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників

03 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 13 травня 2024 року у справі №580/12260/23 за позовом ОСОБА_1 до Другого відділу державної виконавчої служби у місті Черкаси Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) про зобов'язання виключити відомості з Єдиного реєстру боржників.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач був боржником у виконавчих провадженнях у яких за рішенням державного виконавця стягувачу було повернуто виконавчі документи у зв'язку з відсутністю у боржника майна, на яке може бути звернено стягнення. Позивач вказував, що повторно виконавчі лист стягувач до виконання не пред'являв, строк на їх пред'явлення закінчився, а тому й підстав для подальшого перебування у статусі боржника відсутні, однак відповідач відмовляється видалити відповідні відомості з Єдиного реєстру боржників.

Судом першої інстанції позов задоволено. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що підстави для виключення відомостей є вичерпними і повернення документа через відсутність майна до них не належить.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Частина сьома статті 9 Закону України **від 02 червня 2016 року №1404-VIII** «Про виконавче провадження» передбачає вичерпний перелік випадків виключення відомостей з Реєстру боржників. Повернення виконавчого документа з підстав, визначених пунктом 2 частини першої статті 37 цього Закону (у зв'язку з відсутністю у боржника майна), до цього переліку не відноситься.

Повернення виконавчого документа стягувачу, якщо у боржника відсутнє майно, на яке може бути звернене стягнення, не означає закінчення (закриття) виконавчого провадження і не тягне за собою наслідків у вигляді неможливості розпочати його знову. У випадку повернення виконавчого документа з указаних підстав стягувач не позбавлений права повторно звернутися до органу державної виконавчої служби за виконанням судового рішення протягом встановлених законом строків, а у випадку пропуску цього строку - звернутися до суду з заявою про поновлення строку на пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Ураховуючи, що позивач не виконав в добровільному порядку виконавчі листи і на момент пред'явлення виконавчого документу в нього було відсутнє майно, на яке може бути звернене стягнення, суд апеляційної інстанції дійшов правильних висновків про те, що позивач не втратив статусу боржника, що у свою чергу не є підставою для виключення відомостей про боржника з Єдиного реєстру боржників.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2025 року у справі № 580/12260/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126346362>

3.2. Про застосування статті 236 Кодексу законів про працю України в разі скасування судового рішення про поновлення працівника на посаді

Рішення про поновлення на роботі/посаді підлягають негайному виконанню й цей імператив адресований передовсім роботодавцю. Стаття 236 Кодексу законів про працю України за своєю суттю як раз установлює відповідальність за невиконання цих вимог у виді стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки виконання рішення суду про поновлення на роботі працівника. В основі «затримки виконання», про яку йдеться в статті 236 Кодексу законів про працю України, перебуває саме нехтування роботодавцем наведеними правовими вимогами, що здатне мати для працівника наслідки у вигляді втрат від неотримання заробітної плати, неможливість працевлаштуватись тощо. Своєю чергою це означає, що зі скасуванням судового рішення про поновлення працівника,

передумова застосування статті 236 Кодексу законів про працю України не зникає, оскільки залишається факт порушення роботодавцем вимог Закону про негайне виконання судового рішення в цій частині та обов'язковість судового рішення. Сама лише незгода з висновками суду про незаконність звільнення працівника та оскарження судового рішення із цих міркувань жодним чином не виправдовують порушення вказаних вимог Закону

10 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Запорізької обласної прокуратури на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 11 вересня 2023 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 29 лютого 2024 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Запорізької обласної прокуратури про стягнення середнього заробітку за час затримки виконання рішення суду.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач у 2020 році був звільнений з посади прокурора відділу приймання, опрацювання та аналізу оперативної інформації прокуратури Запорізької області за результатами атестації. Рішенням Запорізького окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, звільнення позивача визнано незаконним, поновлено його на рівнозначній посаді прокурора, та рішення суду в частині поновлення на посаді допущено до негайного виконання. Проте Запорізька обласна прокуратура не поновила позивача на посаді. У подальшому, постановою Верховного Суду від 04 серпня 2022 року скасовано рішення судів попередніх інстанцій, а в задоволенні позову про поновлення на посаді – відмовлено. Незважаючи на це, позивач звернувся до суду з позовом про стягнення середнього заробітку за період з 20 лютого 2021 року по 03 серпня 2022 року, посиляючись на факт невиконання рішення суду, яке підлягало негайному виконанню. Вказаний період охоплює 366 робочих днів, а сума нарахованого середнього заробітку, яку позивач просив стягнути, становила 410 190,84 грн. Протягом цього періоду позивач був працевлаштований на посадах державної служби в органах прокуратури, але не на тій, з якої був незаконно звільнений і на яку мав бути поновлений за рішенням суду.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, стягнуто середній заробіток за період затримки виконання рішення. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Передумови застосування статті 236 КЗпП України першочергово ґрунтуються на визначеному Законом обов'язку роботодавця негайно виконати рішення суду про поновлення працівника на роботі (частина восьма статті 235 КЗпП України, пункт 3

частини першої статті 371 КАС України), де рішення, яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання на рівні з рішенням, яке набрало законної сили (частина друга статті 372 КАС України), тобто йдеться про конституційний принцип обов'язковості судового рішення (пункт 9 частини другої статті 129 Конституції України). Тим більше, у справах з приводу проходження публічної служби, де роботодавець зазвичай є суб'єктом владних повноважень і зобов'язаний у своїх діях та рішеннях керуватися частиною другою статті 19 Конституції України.

Приписи частини восьмої статті 235 КЗпП України і приписи пункту 3 частини першої статті 371 КАС України достатньо чітко і однозначно встановлюють, що рішення про поновлення на роботі/посаді підлягають негайному виконанню й цей імператив адресований передовсім роботодавцю. Стаття ж 236 КЗпП України за своєю суттю установлює відповідальність за невиконання цих вимог у виді стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки виконання рішення суду про поновлення на роботі працівника.

Таким чином, в основі «затримки виконання», про яку йдеться в статті 236 КЗпП України, перебуває саме нехтування роботодавцем наведеними правовими вимогами, що здатне мати для працівника наслідки у вигляді (зокрема, але не виключно) втрат від неотримання заробітної плати, неможливості працевлаштуватись тощо. Своєю чергою це означає, що зі скасуванням судового рішення про поновлення працівника, передумова застосування статті 236 КЗпП України не зникає, оскільки залишається факт порушення роботодавцем вимог Закону про негайне виконання судового рішення в цій частині та обов'язковість судового рішення. Сама лише незгода з висновками суду про незаконність звільнення працівника та оскарження судового рішення із цих міркувань жодним чином не виправдовують порушення вказаних вимог Закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 квітня 2025 року у справі № 280/5280/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126521416>

3.3. Про повноваження Служби безпеки України при прийнятті рішень про заборону в'їзду в Україну іноземцям та особам без громадянства

Повноваження Служби безпеки України щодо прийняття рішення про заборону іноземцю в'їзду в Україну є виключними та дискреційними і суд не може здійснювати переоцінку загрозам національній безпеці України, яка попередньо здійснена Службою безпеки України. Саме Служба безпеки України наділена виключною компетенцією надавати оцінку наявності в діях відповідних суб'єктів загроз національній безпеці та приймати за результатами такої оцінки відповідне рішення

17 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Служби безпеки України на рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 26 вересня 2022 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 13 вересня 2023 року у справі № 600/6944/21-а за позовом ОСОБА_1 до Служби безпеки України про визнання протиправною та скасування постанови про заборону в'їзду в Україну.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач — громадянин Румунії, який раніше мав українське громадянство та родинні зв'язки в Україні. 22 квітня 2021 року Служба безпеки України ухвалило постанову про заборону йому в'їзду в Україну терміном на три роки. У якості підстави зазначено його причетність до розвідувально-підривної діяльності в інтересах іноземної спецслужби. Позивач оскаржив зазначене рішення, вказуючи на відсутність достатніх доказів і порушення порядку оформлення довідки відповідно до Інструкції про порядок прийняття Службою безпеки України рішень про заборону в'їзду в Україну іноземцям та особам без громадянства, затвердженої наказом Центрального управління Служби безпеки України від 29 січня 2021 року № 31 (далі – Інструкція № 31).

Суд першої інстанції задовольнив позов, визнавши протиправною та скасувавши постанову Служби безпеки України. Суд апеляційної інстанції погодився з рішенням суду першої інстанції.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Повноваження Служби безпеки України щодо прийняття рішення про заборону іноземцю в'їзду в Україну є виключними та дискреційними і суд не може здійснювати переоцінку загрозам національній безпеці України, яка попередньо здійснена Службою безпеки України. Разом з тим, межі дискреції Служби безпеки України щодо прийняття рішення про заборону іноземцю в'їзду в Україну не можуть бути неосяжними та повинні підлягати зовнішньому публічному контролю.

Аналізуючи довідку яка стала підставою для прийняття оскаржуваної постанови, суди дійшли висновку, що така не містить відомостей про наявність у позивача родинних зв'язків в Україні (дружини, дітей, батьків, осіб, які перебувають під його опікою чи піклуванням), що суперечить положенням пункту 3 Інструкції № 31.

Вимоги пункту 3 Інструкції № 31 не зобов'язують Службу безпеки України наводити у довідці абсолютно всі перелічені відомості, а відсутність згадок про родинні зв'язки особи в Україні не є безумовною підставою для визнання оскаржуваної постанови незаконною. Оскаржувана довідка містила конкретні обставини, які вказували

на загрозу суверенітету та територіальній цілісності України, що відповідало вимогам статті 13 Закону України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». При цьому необхідність заборони в'їзду, яка має превентивний характер, не має доводитися вчиненням особою протиправних діянь, проте, має обґрунтовуватися, тобто містити посилання на можливість протиправної поведінки.

Оскаржувана постанова про заборона в'їзду в Україну прийнята відповідачем на підставі довідки про необхідність заборони іноземцю в'їзду в Україну та відомостей, зазначених у ній, які свідчать про характер загроз національній безпеці України.

Крім того суди попередніх інстанцій неправомірно втрутилися у сферу повноважень Служби безпеки України, здійснивши оцінку даних, які є предметом внутрішньої аналітичної діяльності органу. Відтак, постанова Служби безпеки України про заборону в'їзду в Україну ухвалена в межах компетенції, на підставі та у спосіб, передбачені законом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 квітня 2025 року у справі № 600/6944/21-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693469>

3.4. Про правове регулювання виплат для посад патронатної служби на території з підвищеною загрозою у зв'язку з можливими чи дійсними бойовими діями

Урядом передбачено два види виплат за роботу в умовах підвищеної небезпеки: підвищений посадовий оклад та надбавку за особливі умови праці. Обидві виплати мають однакову мету, спільну підставу – виконання обов'язків у зоні бойових дій – і встановлений граничний розмір у 50% посадового окладу. Водночас надбавка за особливі умови праці не поширюється на працівників судових органів, оскільки для них передбачено окреме правове регулювання аналогічного змісту

18 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 26 грудня 2023 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року у справі № 200/6252/23 за позовом ОСОБА_1 до Територіального управління Державної судової адміністрації України в Донецькій області та Державної судової адміністрації України про визнання протиправними дій щодо ненарахування щомісячної надбавки за роботу з особливими умовами праці та зобов'язання здійснити відповідні виплати.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач працює помічником судді у Дружківському міському суді Донецької області, розташованому на території, включеній до переліку можливих бойових дій.

Позивач отримував посадовий оклад з урахуванням коефіцієнта 1,5 відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2023 року №391 «Деякі питання оплати праці працівників державних органів та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану» (далі Постанова № 391). Однак на думку позивача йому ненараховано щомісячну надбавку за роботу з особливими умовами праці на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання оплати праці працівників підприємств, установ, закладів та організацій під час воєнного стану» від 25 серпня 2023 року № 928 (далі Постанова № 928), що стало підставою для звернення до суду.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Суд апеляційної інстанції залишив це рішення без змін. Суди попередніх інстанцій вказали, що позивач за роботу на території можливих бойових дій отримує відповідну надбавку на підставі положень Постанови № 391, що унеможливорює дублювання такої соціальної гарантії ще і на підставі Постанови № 928.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Постановою №391 визначається право відповідних працівників на отримання посадового окладу із врахуванням 1,5 коефіцієнту, а Постановою № 928 визначено право на окремий вид виплати - надбавку за роботу з особливими умовами праці.

За своєю суттю ці виплати є однорідними, оскільки викликані однією і тією ж підставою - роботою на території з підвищеною загрозою у зв'язку із можливими чи дійсними бойовими діями; їхній граничний розмір є однаковим - 50 відсотків посадового окладу. Таким чином, Уряд приймаючи обидві постанови мав намір врегулювати поліпшення матеріального забезпечення працівників як державних органів влади, так і працівників установ, закладів та організацій, що фінансуються з державного бюджету.

Між тим, варто звернути увагу, що пункт 5 Постанови № 928 визначає, що дія цієї постанови не поширюється на військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, працівників державних органів, оплата праці яких регулюється спеціальними законами, та працівників інших державних органів. Отже, положення Постанови № 928, якою регулюються, зокрема, питання виплати надбавки за роботу з особливими умовами праці не поширюється на працівників судових органів, адже таке їхнє право врегульовано аналогічної за своєю суттю Постановою № 391.

Крім того, пункт 4 Постанови № 391 прямо забороняє встановлення додаткових виплат за особливі умови праці працівникам, яким уже підвищено посадовий оклад. З огляду на це, призначення обох виплат одній і тій самій особі за один і той самий період є фактичним дублюванням.

З урахуванням такого тлумачення та обставин, за якими позивачеві нараховується та виплачується посадовий оклад із урахуванням коефіцієнту 1,5 відповідно до фактично відпрацьованого часу згідно наказів керівника апарату Дружківського міського суду Донецької області, право позивача на отримання підвищеного окладу з урахуванням особливих умов праці не може вважатись порушеним. Отже, дії відповідача щодо ненарахування надбавки відповідно до Постанови № 928 не можуть вважатись протиправними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2025 року у справі № 200/6252/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126730411>

3.5. Про обмеження права компенсації за зруйноване майно для іноземців

В українському законодавстві відсутні положення, які прямо дискримінували б іноземців за національністю, етнічною приналежністю чи іншими дискримінаційними критеріями. Право на компенсацію регулюється виключно об'єктивними критеріями, а саме: наявністю відповідного статусу, визначеного Законом України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України», та Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України». Отже, відсутність такого права у іноземців не може розцінюватися як дискримінація. Відсутність у іноземців права на отримання компенсації за шкоду, завдану їхньому нерухомому майну внаслідок збройної агресії російської федерації, є законним, виправданим і пропорційним рішенням держави. Це рішення повністю узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема, положеннями Європейської конвенції з прав людини та загальновизнаними принципами міжнародного права. Отже, встановлені законом обмеження не є проявом дискримінації, а спрямовані на досягнення легітимної мети - забезпечення раціонального і ефективного використання державних ресурсів в умовах воєнного стану та соціально-економічних викликів

25 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 30 вересня 2024 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 14 січня 2025 року у справі № 200/5556/24 за позовом ОСОБА_1 до Селидівської міської військової

адміністрації Покровського району Донецької області та Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищене нерухоме майно про визнання незаконним та скасування розпорядження і зобов'язання повторно розглянути заяву позивача про виплату компенсації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, громадянин Вірменії, постійно проживає в Україні з 2016 року та є власником квартири в місті Селидове, яка була повністю зруйнована внаслідок ракетного обстрілу 14 лютого 2024 року. 12 березня 2024 року він звернувся до Комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені та пошкоджені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України з заявою про виплату компенсації за знищене майно, але отримав відмову оскільки він не є громадянином України, а отже – не належить до категорії осіб, які мають право на компенсацію відповідно до статті 2 Закону України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» (Закон № 2923-IX).

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон № 2923-IX прямо визначає коло отримувачів компенсації – виключно громадяни України. Тобто, громадянин України, який є власником пошкодженої/знищеної квартири, яка розташована в Україні та стала непридатними для використання за цільовим призначенням внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, відновлення якої є неможливим шляхом поточного або капітального ремонту, реконструкції, реставрації чи економічно недоцільним, має право на отримання компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна.

Ураховуючи підпункт 1 пункту 1 статті шостої Закону № 2923-IX, Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені та пошкоджені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України рішенням відмовила позивачу в наданні компенсації за знищений об'єкт нерухомого майна,

а саме квартири, оскільки заявник не є громадянином України та не може бути отримувачем компенсації відповідно до вимог статті 2 Закону № 2923-IX.

З огляду на аналіз положень законодавства, яким врегульовано спірні правовідносини, колегія суддів погодилася з позицією судів попередніх інстанцій, що у відповідності до вимог Закону № 2923-IX, отримувачами компенсації за пошкоджені/знищені об'єкти є фізичні особи - громадяни України, норми цього нормативно-правового акту не поширюються на інші категорії фізичних осіб, які законно перебувають на території України, зокрема іноземців, які могли бути/були власниками, замовниками будівництва або інвесторами у відповідні об'єкти нерухомості.

Таке обмеження є правомірним і не порушує норм Конституції України чи міжнародного права, оскільки зумовлене легітимною метою — забезпечення ефективного використання державних ресурсів в умовах війни.

Право на компенсацію пов'язане не з громадянством як ознакою дискримінації, а з об'єктивними критеріями, встановленими законом. При цьому іноземці не позбавлені можливості звертатися до інших форм захисту своїх майнових прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 квітня 2025 року у справі № 200/5556/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126885224>

IV. ПРОЦЕС

4.1. Про врахування мобілізації як поважної причини для поновлення процесуальних строків

Сам факт мобілізації особи не є безумовною поважною причиною для поновлення процесуальних строків. Позивач має обґрунтувати, що перебував у зоні бойових дій або в умовах, які унеможливлювали звернення до суду у встановлений законом строк

07 квітня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Закарпатського окружного адміністративного суду від 13 травня 2024 року постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 13 серпня 2024 року у справі № 260/651/24 за позовом ОСОБА_1 до Ужгородської міської ради, третя особа на стороні відповідача - ОСОБА_2, про визнання протиправним та скасування рішення про відмову у наданні дозволу на підготовку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач оскаржив рішення міськради, яким відмовлено у наданні йому, як учаснику бойових дій, дозволу на підготовку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель та споруд з підстав знаходження земельної ділянки в охоронній зоні кладовища.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву залишив без розгляду у зв'язку з пропуском позивачем строку звернення до адміністративного суду. Обґрунтовуючи поважність причини пропуску строку звернення до суду, позивач у касаційній скарзі, вказав, що з 25 лютого 2022 року він був мобілізований до Збройних Сил України. Отже, на думку скаржника, мобілізація та воєнний стан є поважною причиною для поновлення строку звернення до суду.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Реалізація позивачем права на звернення до суду з позовною заявою в рамках строку звернення до суду залежить виключно від нього самого, а не від дій чи бездіяльності відповідача, формування судової практики чи інших причин. При цьому, не реалізація цього права зумовлена власною пасивною поведінкою позивача.

За загальним правилом поважними причинами визнаються ті обставини, існування яких є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення особи та пов'язані з дійсними істотними перешкодами та труднощами для своєчасного звернення до суду з даним позовом.

Суд вказав, що посилання позивача на одну з причин неможливості звернення до суду, що він був мобілізований, не може бути визнано поважною причиною, оскільки не містить відомостей про те, що позивач виконував бойові завдання у зоні бойових дій та про те, що особисто не перебуває у зоні постійної дислокації, а знаходився у зоні бойових дій. Сам факт мобілізації, без обґрунтування неможливості звернення до суду саме позивачем у встановлені строки, у зв'язку із перебуванням на службі, не може безумовно вважатись поважною причиною для поновлення цих строків.

Позивач не навів обґрунтованих підстав для поновлення строку звернення до адміністративного суду, які б свідчили про поважність причин пропуску такого строку. За таких обставин, суди попередніх інстанцій обґрунтовано дійшли висновку про залишення позовної заяви без розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 квітня 2025 року у справі № 260/651/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126453406>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за квітень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду Апарату Верховного Суду. Київ, 2025. – 44 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua